

*Albert Marteaux als minister van Volksgezondheid en Gezin
bij de bedeling van kleren geschonken door de VS, 1945*

**Mémoire de la gauche:
Albert Marteaux,
1886-1949⁽¹⁾**

*Juul Verhelst, erehoofddocent VUB,
lid Raad van Bestuur DACOB*

Albert Marteaux, geboren Brusselaar, was eerst volksvertegenwoordiger en militant van de linkerkant in de BWP. Na de erkenning van het Franco-regime door de regering-Van Zeeland-Spaak in 1939 stapte hij over naar de communistische partij. Van 1945 tot '49 was hij minister van Volksgezondheid en van het Gezin. Het *Cahier* brengt een reeks artikels over zijn activiteiten, geredigeerd door verschillende auteurs. Een dergelijke verzameling heeft voor- en nadelen. Wie een synthese, een afgeronde biografie in chronologische orde zoekt, moet die constructie zelf nog maken. Hij wordt dan wel geholpen door de korte, informatieve overzichten die tussen de artikels werden ingelast, documentatiemappen als het ware met gegevens in overwegend chronologische orde. Onmiskenbare voordelen zijn, dat de verschillende velden van activiteiten ieder in een zeer uitvoerige context worden behandeld. Soms heeft de lezer de indruk dat deze sociale en historische context de overhand heeft. Het kan echter geen kwaad eraan te worden herinnerd dat een personage meer is dan zichzelf: zichzelf zijn houdt in een

exponent zijn van diverse contexten en van hetgeen vooraf is gegaan.

Na de inleiding van Michel Godard worden het familiaal en sociaal milieu in Brussel beschreven door J.-P. Mahoux en J. Puissant. Zij situeren Marteaux als herkomstig uit het gekwalificeerd, ambachtelijk en beter betaald arbeidersmidden van de bijoutherie, evoluerend naar de lagere middenstand. Als mogelijke verklaring van zijn later engagement wijzen de auteurs op het feit dat de familie ingebed was in de bredere context van de ambachtelijke beroepsorganisaties, zonder daarom zelf een actieve rol te spelen. Zeker is alleen dat hij als student aan de ULB in 1906 secretaris wordt van de Socialistische Studenten. Een mogelijke hypothese is ook dat in de familie de naam en daden voortleefden van Jean Volders, die een verre verwant was. In dit betoog wordt helaas wel een flinke 'bok' geschooten waaraan we niet mogen voorbijgaan: wanneer een moeder de geboortekte van haar kind niet mee ondertekent (blz.13), dan bewijst dit niet dat zij geen onderwijs heeft genoten!

Elsa Rayet schetst Marteaux' karakter: bruisend, soms bruusk in zijn optreden maar tot luisteren en discussie bereid, dikwijls weinig gedisciplineerd maar standvastig in zijn overtuiging. Binnenpretjes hadden we wanneer we lezen hoe Marteaux in de Kamer werd aangevallen over zijn bezoek aan de Sovjet-Unie met de vraag "Kent U wel Russisch?". Hij antwoordde dat de vraagsteller zich beter niet zou inlaten met Vlaamse aangelegenheden gezien hij wellicht het Vlaams niet machtig was.

Rosine Lewin belicht omstandig Marteaux' socialistische inzet als oudstrijder 1914-1918 en zijn anti-militaristisch engagement. Zij betreft er de amnestiekwestie voor de Vlaamse activisten bij en bedenkt dat ook Franstaligen zich positief hebben opgesteld. France Marage beschrijft zijn ommezwaai, in de jaren '30, van radicaal antimilitarist en militant voor de vrede naar verdediger van de patriottische defensie tegen de dreiging van het fascisme. Die reoriëntatie blijkt zich niet alleen onder communisten maar ook in de linkerkant van de BWP te hebben voorgedaan.

De wijze waarop de Communistische Internationale deze linkerkant bekeek en de evoluties op dat punt, worden door José Gotovitch getekend in een artikel over de contacten van Marteaux met de CI. In 1934 kwamen Togliatti en Berei immers gesprekken voeren met hem en met Spaak. De auteur voegt er de eerste integrale publicatie van het rapport aan de CI aan toe in Franse vertaling. Albert Marteaux blijkt zich daar vrij standvastig maar voorzichtig op te stellen (niet helemaal naar de zin van beide communisten) en de nakende ommezwaai van P.H. Spaak komt uit de verf. Het rapport is vooral interessant "*als getuigenis van de wijze waarop de C.I. werkte, van haar perceptie van de socialisten en van de evolutie naar de politiek van het Volksfront*".

E. Rayet wijdt een tweede artikel aan houding en werk van Marteaux tijdens de Spaanse burgeroorlog en meer in het bijzonder aan de oprichting en de problemen van het hospitaal te Onteniente.

Madeleine Moulin en Cathérine Jacques brengen syntheses, respectievelijk van de hospitaalgeneeskunde en van de rol van de vrouw als verpleegster. Het gaat bij beide laatste auteurs echt om een zeer brede context, waarbinnen Marteaux zich trouwens heeft geprofileerd. Jacques Lemaître belicht dan zijn rol als minister en is getroffen door zijn persoonlijkheid, maar ook door zijn relatief isolement. Michel Godard en opnieuw Lemaître brengen tenslotte een interessant initiatief in herinnering: Marteaux' poging om in Brussel een intercommunale voor de hospitalen te organiseren. Wanneer de communisten uit de regering verdwijnen, betekent dit ook het einde van dit experiment.

Een opsomming van de vermelde documentatiemappen mag overbodig lijken, maar hun spreiding tussen de artikels en hun weergave in de inhoudsopgave lijken ons niet altijd evident of duidelijk. Het betreft volgende onderwerpen: zijn dienst als militair geneesheer tijdens en kort na de Eerste Wereldoorlog (blz. 45-47); zijn prestaties op het stuk van de sociale huisvesting en zijn houding tegenover de coöperatieven van huurders (blz. 62-64); zijn werk in de gemeenteraad van Brussel (blz. 89-92, met uitzondering van wat hij deed inzake de Commissie van Openbare Onderstand); zijn werk als volksvertegenwoordiger van de BWP in 1926-1929 en 1936-1939 en van de CPB in 1939-1940 (blz. 115-120); de zendingen in verband met het militaire hospitaal te Onteniente tijdens de Spaanse burgeroorlog (blz. 141-144); zijn inzet voor de oprichting van het Onafhankelijkheidsfront

en zijn missie als vertegenwoordiger van het OF bij de regering in Londen (blz. 179-182); zijn loopbaan als geneesheer (blz. 183-185); zijn activiteiten in de gemeenteraad wat volksgezondheid en openbare hygiëne betreft en deze bij de COO (blz. 217-221); een getuigenis over zijn aanwezigheid in Londen (blz. 247-251) en tenslotte zijn wetgevende en organisatorische initiatieven als minister (blz. 276-283).

Zoals gezegd biedt dit groepswerk vormelijk net geen synthese, terwijl het geheel van de artikels er toch alle elementen van inhoudt. Alleszins werd er veel origineel opzoekingswerk geleverd en dit niet alleen inzake de eerste publicatie van het rapport aan de CI maar ook voor iedere andere context waarbinnen Albert Marteaux activiteiten heeft ontwikkeld.

(1) In: speciaal nummer van *Cahiers marxistes*, oct.-nov. 1999, nr. 213.

Mémoire de la gauche: Albert Marteaux, 1886-1949. In: Cahiers marxistes, oct.-nov. 1999, nr. 213.

MARC JACOBS en MARIANNE VANBELLINGHEN,
Ambachten in de Zuidelijke Nederlanden (voor 1795).
Een bijdrage tot de samenstelling van een bibliografische lijst van studies verschenen in de 19e en 20e eeuw

Bart Willems, Amsab-VUB

Met de publicatie van dit bibliografisch werkinstrument sluit het Centrum voor de Studie van Preindustriële Productieprocessen en Arbeidsverhoudingen⁽¹⁾ aan bij de recente internationale revival van het historisch onderzoek naar ambachten in de vroegmoderne periode. Sinds eind jaren '80 kunnen deze stedelijke instellingen weer op de interesse van historici rekenen⁽²⁾.

Uit het samenbrengen van de ongeveer tweeduizend titels blijkt dat de geschiedenis van ambachten ook in de Belgische historiografie een rijke traditie kent. De belangstelling voor ambachten had echter een wisselend succes. In oude studies (eind 18e eeuw en begin 19e eeuw) worden ambachten ofwel afgeschilderd als conservatieve, archaïsche instellingen die elk individueel initiatief aan banden legden, ofwel werden ze juist geëerd om hun collectiviteit en solidariteit. Aldus versterkten zowel deze 'liberale' als 'romantische' visies het idee dat corporatisme en kapitalisme elkaar uitsloten. Doordat in deze studies ambachten vooral vanuit een institutioneel oogpunt werden bestu-